

Fotografujeme oblohu

Pokušení fotografovat nádhernou oblohu málokdo odolá, a snad právě proto fotografování oblohy nemá své specialisty, protože ji fotí každý. Vedle západů slunce a zrcadlení se na fotografování oblohy používají různé filtry. Tím ale kreativita nekončí: nádherně se dá experimentovat i s dlouhými časy, časosběrnou expozicí i s odstupňovanými expozicemi v HDR.

Mraky a horizont

Horizont neboli obzor je linie, kde se setkává země s oblohou. Pro vnímání fotografie s kompozičním využitím oblohy má umístění horizontu zásadní význam a je klíčové zejména u krajinářské fotografie. Ukážeme si proč!

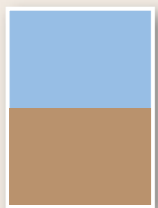
Náš tip

Vytvořte si katalog různých typů oblohy a mraků! Fotte si zajímavě vypadající mraky a přehledně uspořádejte do složek podle typů. V budoucnu je můžete využívat při fotomontážích do snímků architektury a krajin!

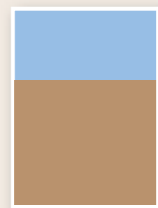
FOTO NA PROTĚJŠÍ STRANĚ

Komentář autora: „Snímek vznikl na Chalupské slati na Šumavě při workshopu Centra Fotoškoda. Ráno jsme vstávali celkem brzy kvůli východu slunce a čas do snídaně jsme využili ještě se dvěma kolegy k návštěvě Chalupské slatě. Fotografie vznikla jako jedna z posledních, kdy se během chvilky na nebi objevily mraky, které se zrcadlily v rašelinném jezírku. Rychle jsem nasadil na svůj Nikon D90 širokoúhlý objektiv a využil stávající situace.“
Foto: Miroslav Nešpořík, 2009

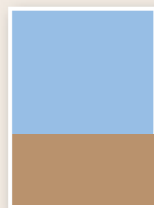
Horizont a kompozice



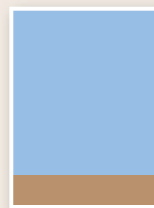
A) Pokud je horizont ve středu snímku, je obloha v rovnováze se zemí. Takový snímek může ale působit až nudně, pokud nemá nějaké další výrazné kompoziční prvky.



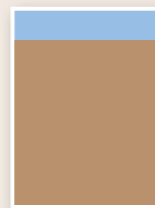
B) Horizont v horní části zvýrazňuje zemi a může působit emotivně. V takovém případě mnohdy nemusí mít snímek zajímavé mraky.



C) Horizont v dolní části záběru vyžaduje zajímavé dynamické mraky, bez nich nemá takové umístění horizontu valný smysl.



D) Velmi výrazné posunutí horizontu tím či oním směrem může vyvolat ve vnímání snímku zajímavé napětí a taková odvážná kompozice může být velmi zajímavá.



Horizonty a zrcadla

Obzor je obvykle vodorovná linka. Aby fotka nepůsobila nudně, musí se nějak ozvláštnit! Buď výrazným popředím, zajímavým narušením linky obzoru nebo zrcadlením oblohy na vodní hladině.

Předpoklady tvorby

Výrazná obloha doprovází fotografie krajiny, architektury a měst jako jejich nedílná součást. Z hlediska námětu mohou zajímavé mraky zpestřit případnou jednotvárnost oblohy, a vytvořit tak výraznější doplněk snímku nad horizontem. Zdůrazněná kresba mraků přispívá zároveň k vytvoření nálady snímku, včetně navození určitých povětrnostních podmínek (klasickým příkladem je „nálada před bouřkou“). K černobílým snímkům architektury se výrazné mraky obvykle příliš nehodí.

Světlo

Při intenzivním slunečním svitu lze mraky zachytit nejlépe „se sluncem v zádech“. Světlo z boku je problematické, protisvětlo se hodí spíše jen pro určité efekty (viz foto 4). Mraky exponujeme na světla.

Úskalí

Největším úskalím je správné stanovení expozice. Vzájemný světelný poměr mezi mraky a zemí lze nejlépe zachytit několika expozicemi ze stativu a složením v HDR

Jak se vyznat v mracích?

Pokud vás mraky budou více zajímat, časem přejdete ke zkoumání jejich „života“ a budete se chtít orientovat v jejich názvech. Takže termíny cirrus, stratus, cumulus („bouřkové hrady“) vám budou zřejmé a budete většinou i vědět, co jste vyfotili. Hezké poučení v tomto směru včetně ilustrativních obrázků naleznete na http://www.cbox.cz/tomas_psika/klasifikaceoblacnosti.html



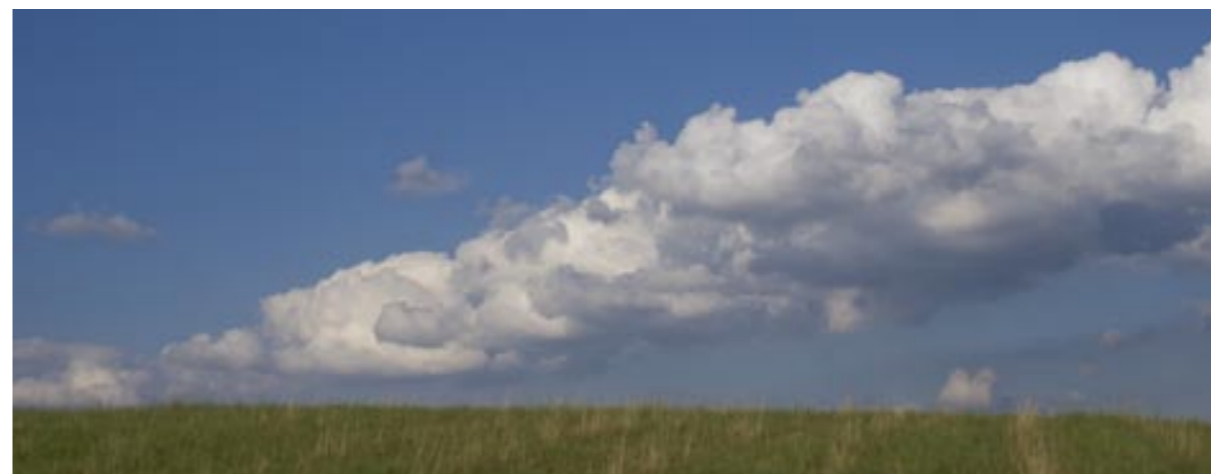
1. UMÍSTĚNÍ NÁPADNÉHO MOTIVU PŘÍMO NA HORIZONTU je důležitým kompozičním prvkem. Další možností je volba výrazného motivu do popředí snímku, což podporuje vnímání plasticity a obohacuje záběr o další kompoziční plán. Foto: Miroslav Nešpořík



programu (viz foto 10). U klasické krajiny je pravidlem, že obzor má být vodorovný, různé úhly horizontu mohou sice dát snímku další dynamický faktor, ale většinou působí podivně. Pokud chceme využít určitého tvaru mraků v kontrastu k nějakému objektu v záběru, rychle letící mraky kladou nároky také na rozhodnost fotografa.

Technika

Kvalitní krajinářská fotografie obecně se dělá se stativem. Jít jen tak nalahko je sice pohodlné, ale sled expozic nebo expozicí delším časem bez stativu neuděláte. K zásadnímu vybavení krajináře i v digitální době patří některé filtry, zejména polarizační a šedé (viz s. ...).



3. NÍZKÝ HORIZONT vždy vyžaduje nápadnou oblohu se zajímavými mraky, pokud kompozice nemá nějaké výraznější prvky v popředí. Mrak „v diagonále“ dává snímku dynamiku, umocněnou panoramatickým formátem. Foto: LS

2. PRO DOKONALÝ ZRCADLOVÝ EFEKT

vodní hladiny s mraky je nutný vhodný odstup i úhel k vodě, která by měla být zcela klidná. Kvalitní mraky jsou vždy odvislé od počasí a ročního období, přičemž nevhodnější u nás bývá září. Důležitá bývá i denní doba záběru – v poledne, kdy je slunce nad hlavou, je krajina a odraz jiný než v podvečer, kdy šikmé stíny v terénu mají také významný modulační efekt. Důležité je fotografovat ve formátu RAW, abychom dokázali ze záběru „vytáhnout“ maximum informací, a obloha tak mohla působit ještě plastičtěji. Foto: PS

Když slunce vychází a zapadá

Západy (a méně často i východy) slunce plní paměťové karty mnohých fotografů zejména o dovolených a nezdá se jim, že jim končí prezentace typu „tam jsme byli na dovče“. Vážený profil se snímků večerní oblohy často straní ze strachu, aby snad náhodou nevytvořil kýč. Jenže ona ta obloha ráno a večer občas skutečně bývá až kýčovitě krásná a příroda není kýč...

Předpoklady tvorby

Západ slunce můžeme fotografovat zcela náhodně, ale mnohem lepší je mít vyhlédnuté určité místo a z něho plánovaně fotografovat. Vděčné jsou zejména vrcholky kopců se zajímavou scenerií v popředí. Nápadná silueta nebo nějaká zřejmá tvarová dominanta v popředí vyznívá v kompozici západu slunce zpravidla velmi dobře.

Světlo

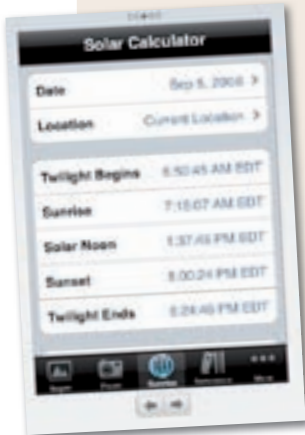
V čase těsně před západem slunce a zhruba 20 minut po něm bývá podvečerní obloha v našich zeměpisných šířkách nejzajímavější. V jasných dnech nebývá ovšem ani západ slunce zajímavý, lepší je polojasno s obláčky. Nejvhodnějším způsobem zjištění správné expozice je bodové měření. Při sledu více expozic, resp. změn času expozice při stále stejném clonovém čísle, je trochu problém v tom,



PhotoCalc

Přesné časové určení západu (a východu) slunce bývá zejména při fotografování oblohy velmi důležité. Jako pomůcka k tomu slouží domácí meteorologické stanice i různé programky pro počítač i mobil. Já k tomu

používám program PhotoCalc pro iPhone (cena 2,39 USD), který mi potřebné ukáže podle GPS polohy, resp. zadání lokace.



že sluneční kotouč, pokud je ještě v záběru, klesá poměrně velmi rychle. Zajímavá může být kombinace záblesku (příručního blesku) s mraky na pozadí, přičemž se musí vyjít ze správné expozice mraků.

Úskalí

Největším úskalím je na první pohled rozsáhlá oblast tzv. vypálených pixelů, čemuž se může odpomoci správným změřením světla a for-

4. ZAJÍMAVÁ SVĚTELNÁ SITUACE A DOBRÉ STANOVÍŠTĚ

Jsou vždy základem kompozice s podvečerními mraky. Sluneční svit v úzkých pruzích mezi mraky bývá fotograficky velmi vděčný. Vzájemný světelný poměr mezi intenzitou oblohy a zemí lze někdy dobře sladit zábleskem příručního blesku. Ten by měl v zásadě zasvítit v umístění dál od foťáku a na nízký výkon. Foto: PS

mátem RAW. Fotky západů slunce většinou poroty soutěží nehodnotí, ale nefotíme pro poroty, ale pro svou radost, že... Pozor také na problém poměru světla v horní a dolní části snímku. Jestliže je nebe výrazně tmavší než objekty pod ním, evokuje to neklid a úzkost, filmaři tomu říkají „černé světlo“. Práce s ním není principiálně špatně, ale pozor na tento jev, neboť jde o osvětlení, které vnímatel vyhodnocuje jako nepřírozené.

Technika

Pro časosběrný sled jednotlivých fází vycházejícího nebo zapadajícího slunce je samozřejmě nutné mít kvalitní stativ. Když chceme, aby jednotlivé fáze byly jen na jednom snímku, sled několika záběrů vhodně spojíme ve vrstvách v příslušném programu v počítači nebo k tomu využijeme uzpůsobený fotopřístroj. Tuto možnost nabízejí digitální zrcadlovky Olympus, které mají funkci vícenásobné expozice, resp. překrytí. Můžeme tak s nimi spojit nejen snímky pořízené hned po sobě, ale také snímky dříve uložené na kartě ve formátu RAW.



5. VYUŽITÍ TVAROVÝCH DOMINANT A KONTRASTŮ TVARŮ je v podvečerních kompozicích užitečné zejména v případech, kdy barevná nálada mraků tone v odstínech pouze teplých barev. Vertikální linie ozvláštňují prostor a přispívají k dynamice snímku. Foto: PS



Sekvenční snímání východu slunce

Fotograf Milan Krása, který se zaměřuje na fotografování oblohy, komentuje sekvenci svých snímků východu slunce na Malé Fatře: „Sekvenční snímání východu slunce není úkol tak jednoduchý, jak se na první pohled zdá. Při fotografování jsem použil základní objektiv 14–42 mm (u mého Olympusu E-410 je to ekvivalent ke kinofilmu 28–84 mm) s následným výřezem. Výřez je potřeba udělat u všech snímků stejný, tedy použít pevnou velikost a pevnou pozici výřezu. Nabízí se sice možnost použít teleobjektiv, a získat tak lepší kompozici s větší plochou slunečního kotouče... Problém je ale v tom, že nikdy nevíme, kde přesně se slunce objeví.

Hlavní zásady

- 1) Snímky je potřeba pořizovat ze stativu s předsklopeným zrcátkem a dálkovým ovládním. (Já jej nemám, takže jsem použil 2s samospoušť.)
- 2) Expozici je třeba nastavit na maximální clonové číslo, ale zároveň zkrátit čas, a výrazně tak první snímek podexponovat (zde jsem použil –5 EV), jinak by se velmi brzy objevily přepaly; samozřejmostí je ISO 100.
- 3) Fotografovat je třeba v režimu M, protože jinak by se při každém snímku změnila expozice, a ztratila se tak celková atmosféra.
- 4) Fotografoval jsem v sekvenci po 30 s (m reprodukuje jen část souboru)

Mýty s filtry

Vhodnost používání filtrů pro hezké zachycení oblohy je určitým mýtem. Faktem je, že polarizační filtr se za určitých podmínek opravdu hodí a že někdy vypadají dobře i přechodové filtry, jejichž účinek si ovšem docela dobře a jednoduše můžeme nahradit i v počítačovém programu. Zajímavé je také využívání filtrů k experimentování!



Předpoklady tvorby

V klasické černobílé fotografii se při fotografování mraků často používaly filtry, jejichž barva byla zvolena podle toho, jak moc temná obloha měla být. Žlutý nebo žlutozelený filtr způsoboval ztmavení poměrně střízlivě, ale oranžový a zejména červený filtr mraky ztmavily výrazně. Tohoto poznatku lze využít i v monochromatickém (černobílém) režimu buď předřazením fyzického filtru před objektiv, nebo volbou příslušného digitálního filtru fotoaparátu, pokud tuto možnost má.

Světlo

Vysoký jas oblohy občas potřebujeme „srazit“ šedým filtrem. Běžně se tak snižuje množství světla o 1, 2 nebo 3 EV, ale na trhu jsou i takové, které snižují světelný tok o 6 EV (B+W 46E ND -106) i více...

Úskalí

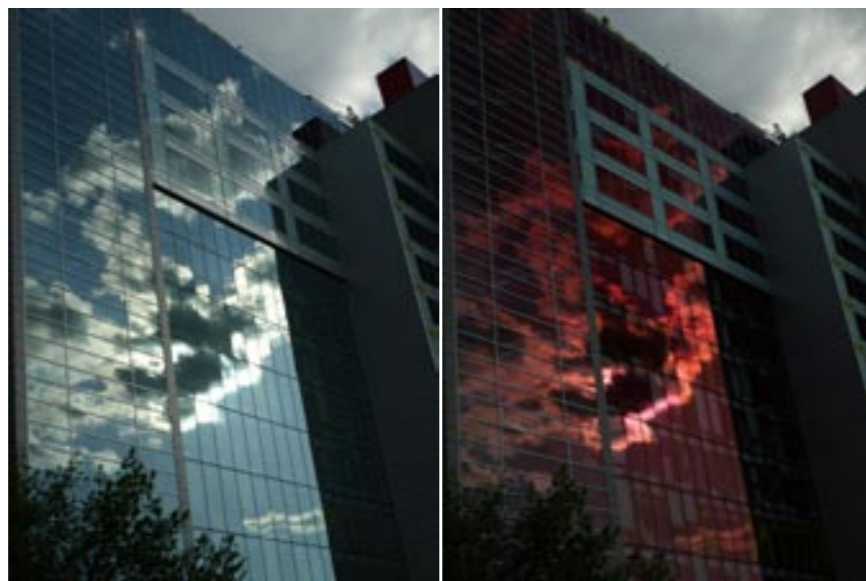
Obecně se pro fotografování oblohy a mraků doporučuje používat polarizační filtr. Jenže ten se nehodí vždy! Pokud jsou totiž sluneční paprsky shodné s osou záběru, kdy je slunce takzvaně „v zádech“, je efekt polarizačního filtru takřka nulový. Polarizační filtr se samozřejmě nehodí ani při panoramatickém fotografování, kdy jsou sluneční paprsky v každém záběru pod jiným úhlem, a takové snímky jsou tudíž téměř nespojitelné.

Technika

Pro fotografování oblohy lze vedle polarizačního filtru občas využít některé přechodové filtry, které vedle šedého a zčásti i polarizačního mohou být lékem na omezený dynamický rozsah senzoru. Vedle těch otáčivých mnoha značek jsou zajímavé i filtry Cokin, jimiž se dá v držáku posouvat.

Xxxxxx xxxxx
xxxxxx

Trojice snímků srovnávající míru použitelnosti filtrů se dá zobecnit i na všechny podobné záběry s oblohou. Základní parametry expozice jsou u všech snímků stejné – clonové číslo 16, expozice 1/50 s, ISO 100. Foto: Vladimír Dinda
a) snímek bez jakékoliv úpravy
b) obloha zvýrazněná přechodovým filtrem Cokin Z 12IS (ND8)
c) obloha upravená softwarově v Adobe Photoshop



8. PRVNÍ SNÍMEK vznikl jako klasická kompozice zrcadlení mraků na velké prosklené ploše. Druhý jen o pár sekund později s identicky nastavenými expozičními parametry, ale s pootočeným polarizačním filtrem (Olympus E-410 s cirkulárním polarizačním filtrem Kenko). Foto: Milan Krása



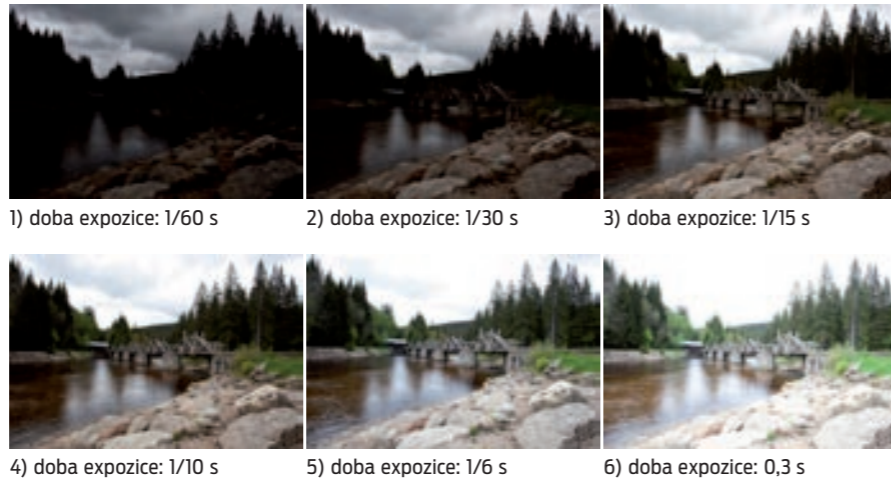
9. MRÁKY TELEOBJEKTIVEM (100mm na Canonu 450D) a s polarizačním filtrem (cirkulárním) jsou další možností, jak zachytit i to, co lidské oko ze země v bohatství detailů a tónů nepostřehne. Dá se říct, že vhodně použitý polarizační filtr při správné příležitosti obohacuje lidské vidění! Foto: LS

Experimenty s mraky

Nebojme se hodně fotografovat! A také experimentovat! Buďme kreativní, hrajme si! Někdy je to jen zábavná hra, někdy přímo umělecký počin. Využívejme možností různých fotografických doplňků!



10. FOTOGRAFICKÝ ZÁZNAM reálné světelné situace, kdy se na Šumavě blížila bouře – jednou digitální expozicí by vskutku nešlo zaznamenat celý dynamický rozsah scény tak, jak ho v přírodě vnímá lidské oko. Fotograf by se však měl snažit, aby výsledný snímek nepůsobil jako „umělá skutečnost“; vždy záleží na motivu a záměru. Šestice snímků ozřejmuje fotografův postup, který obecně vždy předpokládá jasný fotografův záměr a kvalitní stativ. V expozicích se přirozeně nemění ISO (zde ISO 100), ohnisková vzdálenost (20 mm) ani clonové číslo (20), mění se jen rychlost závěrky. Složení snímků bylo provedeno v programu Adobe Photoshop CS, mapování tónů ve Photomatixu Pro, který je nyní aktuálně ve verzi 3.2 (viz www.hdrsoft.com, cena 99 USD). Foto: Vladimír Dinda



1) doba expozice: 1/60 s 2) doba expozice: 1/30 s 3) doba expozice: 1/15 s

4) doba expozice: 1/10 s 5) doba expozice: 1/6 s 6) doba expozice: 0,3 s



11. U SNÍMKU BYL POUŽIT ŠEDÝ FILTR, na který se těsně před záběrem dýchlo. Jemné zamlžení způsobilo jemnou „rozpitost“ ráhnoví s mraky na pozadí. Foto: LS



12. DELŠÍ EXPOZIČNÍ ČAS a delší ohnisko způsobily impresionistické ladění snímku odrazu oblohy se zapadajícím sluncem. Foto: LS

Předpoklady tvorby

Snímky, které se odlišují, mnohdy právě svou odlišností zaujmou. Odlišnost a originální nápad bývají v umělecké tvorbě první předpoklady úspěchu! Základním předpokladem je vždy odvaha a chuť experimentovat. A to platí nejen ve fotografii.

Světlo

Fotopřístroj je v zásadě nástroj, který násobí možnosti vidění lidského oka, ať již jde o detail mraků teleobjektivem (foto 9) nebo prokreslení mraků po úpravě v HDR (foto 10). Značný dynamický rozsah scény, který často bývá mezi oblohou a zemí, lze u jednoho záběru ovlivnit filtry nebo použít sled více expozic.

Důležitá je i denní doba záběru: kvůli oparu bývá často méně vhodné ráno a dopoledne, ale není to pravidlem (foto na s. ... vzniklo právě brzy ráno). Slunce přímo nad hlavou kolem poledne se pro zachycení oblohy také většinou nehodí.

Úskalí

Největším úskalím může být experiment pro experiment, který není druhým srozumitelný. A dále technické chyby, které se ale fotograf musí učit vidět a kterých kolem sebe bohužel vidíme čím dál víc (třeba na billboardech volebních kampaní). A velkým úskalím je i nezáživnost a nezajímavost vydávaná za velké fotografické umění. □

SOUTĚŽ

NEJPOVEDENĚJŠÍ SNÍMKY S MRAKY

Fotografii pošlete ve formátu JPG (max. 5 MB) na e-mailovou adresu jaknato@atemi.cz.

1. cena Profi kufr Proroller Mini
2. cena Pistolová brašna Toploader 70 AW
3. cena Batoh CompuDaypack

Uzávěrka soutěže: x. x. 2009.
Vyhlášení výsledků: FV xx/2009
Výsledky minulé soutěže na str. xxx



Současně se svým soutěžním příspěvkem a potvrzeným autorstvím zašlete své plné jméno, poštovní adresu a téma soutěže. Vítězné snímky budou zveřejněny v časopise FotoVideo a na www.ifotovideo.cz. Pořadatel soutěže a časopis FotoVideo si vyhrazují právo publikovat soutěžní snímky v souvislosti s prezentací této soutěže.

Pavel Scheufler

www.scheufler.cz
 Autoři snímků: Vladimír Dinda,
 Ladislav Nešpořík,
 Lenka Scheuflerová
 a Pavel Scheufler.

